

DofE se ptá....

...Allen & Overy odpovídá

Právní posouzení expedic pořádaných v rámci The Duke of Edinburgh's International Award Czech Republic (Mezinárodní cena vévody z Edinburghu)

Březen 2017

ALLEN & OVERY

Je expedice na zodpovědnost školy? Může to být stanoveno jako mimoškolní aktivita, nebo se jedná vždy o akci školy?

Ano, expedice pořádaná školským zařízením je v režimu zodpovědnosti tohoto školského zařízení, které poskytuje školské služby, mezi něž jsou řazeny i služby pořádané školním klubem. Mimoškolní aktivita není oficiálním právním termínem užívaným školským zákonem, lidé jej většinou užívají ve spojení aktivity pořádané mimo „vzdělávání“ poskytované školou. I pokud je teda aktivita pořádaná nad rámec základního či středoškolského vzdělávání v rámci zájmové vzdělávání za účelem doplnění a podpory vzdělávání ve školách, je stále pořádána školou, resp. školním klubem a tedy na její zodpovědnost.

Pokud bude funkci místního centra DofE vykonávat základní či střední škola jakožto školské zařízení, a nikoliv tedy např. spolek, spadá tato činnost do režimu působnosti školského zákona a uvedenou otázku zodpovědnosti nelze řešit jiným způsobem a přenést ji co do zodpovědnosti za bezpečnost a ochranu zdraví účastníků programu DofE na třetí osobu. Situaci lze řešit pouze omezeně přenesením části smluvní zodpovědnosti na třetí osobu pomáhající s dílčími aktivitami, tj. škola by mohla s takovou třetí osobou uzavřít smlouvu, v níž by třetí osobu ve vztahu k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví účastníků programu DofE zavázala k určitým povinnostem, na základě jejichž porušení ze strany třetí osoby by na ní mohla uplatnit nárok na smluvní pokutu či náhradu majetkové újmy způsobené účastníkům porušením těchto povinností. Škola by byla sice zavázána tuto majetkovou újmu nahradit účastníkům, mohla by se ale poté domáhat náhrady škody po třetí osobě.

Kdo má za nezletilé (a zletilé) účastníky na expedici zodpovědnost?

Za zletilé i nezletilé účastníky programu DofE nese obecně zodpovědnost škola, nelze to však paušalizovat na všechny případy, vždy záleží na konkrétních okolnostech případu. Ve vztahu ke zletilým účastníkům je škola zodpovědná za porušení svých povinností a ke zletilému účastníkovi řízení je přístupováno tak, že obecně může posoudit následky svého chování a tyto může i ovlivnit a v případech porušení povinnosti pouze z jeho strany je zodpovědný tento zletilý účastník programu DofE. Podle míry porušení povinnosti a zavinění mohou za újmu zodpovídat i společně.

Ve vztahu k nezletilým účastníkům programu DofE je také nejprve nezbytné posoudit, zdali došlo k újmě na majetku či zdraví v důsledku porušení povinnosti školy (např. zanedbáním dohledu nad účastníkem) či tohoto nezletilého účastníka a do jaké míry byl tento nezletilý účastník schopen rozumově posoudit následky svého jednání a toto jednání ovlivnit. Na základě konkrétních okolností pak může být zodpovědná pouze tato škola, pouze nezletilý účastník či obě strany.

Jaká jsou pravidla dohledu nad nezletilými a zletilými účastníky během expedic?

Při dohledu nad nezletilými a zletilými účastníky je třeba brát v potaz nejen charakter vykonávaných aktivit a rizika z nich plynoucí, ale zejména věk a rozumovou vyspělost účastníků, jejich charakter, individuální povahu, předchozí zkušenosti apod. Pro podrobnější pravidla dohledu viz podkapitola 3.7 písm. b) Právní posouzení expedic pořádaných v rámci The Duke of Edinburgh's International Award (Mezinárodní cena vévody z Edinburghu).

Jakým způsobem ošetřit účastníky, co nejsou studenti dané školy, ale plní si program přes ni?

Skutečnost, že účastníci programu DofE nejsou studenti dané školy, nemá pro účely vztahu k těmto účastníkům v rámci programu DofE žádný vliv. V tomto případě totiž škola vystupuje jako školské zařízení pořádající zájmové vzdělávání pro různé účastníky bez ohledu na to, která škola jim poskytuje služby základního či středního vzdělávání. Pro účely poskytování zájmového vzdělávání jsou totiž účastníci programu DofE „klienty“ daného školského zařízení. Podrobněji viz kapitola 1. Právní posouzení expedic pořádaných v rámci The Duke of Edinburgh's International Award (Mezinárodní cena vévody z Edinburghu).

1. OBECNÉ PODMÍNKY EXPEDIC A DALŠÍCH AKTIVIT V RÁMCI VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU

1.1 Aktivita vykonávané v rámci vzdělávacího programu, vč. zmiňovaných expedic mohou být vykonávané dle kategorizace zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, školním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen **školský zákon**), jak v rámci vzdělávání ve školách či jako školská služba (v rámci zájmového vzdělávání) ve školských zařízeních. Školské zařízení poskytuje služby a vzdělávání, které doplňují nebo podporují vzdělávání ve školách nebo s ním přímo souvisejí, nebo zajišťuje ústavní a ochrannou výchovu anebo preventivně výchovnou péči (dále jen **školské služby**), mezi něž je řazeno i zájmové vzdělávání. Zájmové vzdělávání poskytuje účastníkům naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti. Zájmové vzdělávání se uskutečňuje ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání, zejména ve střediscích volného času, školních družinách a školních klubech a může být uskutečňováno v různých formách (více viz vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů):

- (a) příležitostnou výchovnou, vzdělávací, zájmovou a tematickou rekreační činností nespojenou s pobytem mimo místo, kde právnická osoba vykonává činnost školského zařízení pro zájmové vzdělávání,
- (b) pravidelnou výchovnou, vzdělávací a zájmovou činností,
- (c) táborovou činností a další činností spojenou s pobytem mimo místo, kde právnická osoba vykonává činnost školského zařízení pro zájmové vzdělávání,
- (d) osvětovou činností včetně shromažďování a poskytování informací pro děti, žáky a studenty, popřípadě i další osoby, činností vedoucí k prevenci rizikového chování a výchovou k dobrovolnictví,
- (e) individuální práci, zejména vytvářením podmínek pro rozvoj nadání dětí, žáků a studentů, nebo
- (f) využitím otevřené nabídky spontánních činností.

1.2 Právě pod toto zájmové vzdělávání v režimu školského zákona lze dle zpracovatele podřadit mimoškolní zájmové aktivity žáků a studentů základních a středních škol pořádané v rámci vzdělávacího programu DofE. Uvedené aktivity mohou být také organizované i jinými osobami mimo školy a školská zařízení (spolky). V takovém případě pak uvedené aktivity nespádají do režimu působnosti školského zákona a jeho prováděcích vyhlášek.

1.3 Přestože jsou aktivity označované jako „mimoškolní“, příslušná škola či školské zařízení obecně nese za účastníky takových aktivit odpovědnost, a to i pokud jsou takové aktivity vykonávané mimo místo, kde právnická osoba vykonává činnost školy či školského zařízení. Na pořádání těchto aktivit se v první řadě vztahuje právní úprava školského zákona, který rámcově stanoví podmínky, za nichž se vzdělávání a výchova žáků a studentů uskutečňuje. Školský zákon rovněž vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání, a to včetně zájmového vzdělávání.

- 1.4 Podmínkou výkonu činnosti školy nebo školského zařízení je v první řadě **zápis školy či školského zařízení do školského rejstříku**, do něhož se zapisují povinné údaje stanovené ust. § 144 školského zákona. Vzdělávání ve školách i školských zařízeních zajišťují **pedagogičtí pracovníci**. Výkon jejich činnosti včetně předpokladů pro výkon činnosti a jejich dalšího vzdělávání je podrobně upraven ve zvláštním zákoně č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- 1.5 Školský zákon dále stanoví obecné povinnosti škol a školských zařízení – dlouhodobé záměry, výroční zprávy, jejich hodnocení, vyučovací jazyk, vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů nadaných, formy vzdělávání, organizaci škol, vzdělávání cizinců, práva a povinnosti žáků, studentů a zákonných zástupců dětí a nezletilých žáků, povinnosti vázající se ke zpracování a uchování dokumentace, k bezpečnosti a ochraně zdraví, školnímu řádu, vnitřnímu řádu a stipendijnímu řádu, k výchovným opatřením, k zákazu některých činností a ke spolupráci škol a školských zařízení v rámci projektů financovaných z prostředků Evropské unie. V následující části budou podrobněji rozebrány nejdůležitější práva a povinnosti škol a školských zařízení při pořádání vybraných aktivit v rámci vzdělávacího programu DofE, v ostatním pak zpracovatel plně odkazuje na právní úpravu školského zákona a na další související vyhlášky.

2. ORGANIZACE

- 2.1 Veškerá výchovně vzdělávací činnost školy a školských zařízení by měla být v první řadě zakotvena ve **školním vzdělávacím programu**, který by měl obsahovat strategii těchto zájmových aktivit, které přispívají obecným cílům vzdělávání, tj. rozvoji poznání, životní a profesní orientace, schopnosti komunikace, tvořivého myšlení, schopnosti řešit problémy, dovednost spolupracovat, rozvíjení vlastní strategie učení a motivace pro celoživotní vzdělávání i k rozvoji nadaných žáků a studentů, jakož i k naplnění volného času zájmovou činností v různých oblastech.
- 2.2 Školní vzdělávací program pro vzdělávání ve školách musí být v souladu s rámcovým vzdělávacím programem, vydávaným Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Školní vzdělávací program pro školská zařízení, pro nějž není vydán rámcový vzdělávací program, by měl vymezovat konkrétní cíle vzdělávání, délku, formy, obsah a časový plán vzdělávání, podmínky přijímání uchazečů, průběhu a ukončování vzdělávání, včetně podmínek pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, označení dokladu o ukončeném vzdělání, pokud bude tento doklad vydáván. Dále by měl stanovit popis materiálních, personálních a ekonomických podmínek a podmínek bezpečnosti práce a ochrany zdraví, za nichž se vzdělávání v konkrétní škole nebo školském zařízení uskutečňuje. Tento školní vzdělávací program vydává ředitel školy nebo školského zařízení. Školní vzdělávací program ředitel školy nebo školského zařízení zveřejní na přístupném místě ve škole nebo školském zařízení.
- 2.3 Pořádání těchto aktivit a expedic v rámci vzdělávání ve školách by navíc mělo být zakotveno v **ročním plánu školy** (v organizaci školního roku, v plánu školních a mimoškolních aktivit), event. poté v podrobnějším měsíčním či týdenním plánu školy, v rámci něhož je zpracováno mj. organizační zajištění těchto aktivit.

- 2.4 Ředitel školy také vydává **školní řád** a ředitel školského zařízení **vnitřní řád**, které upravují:
- (a) podrobnosti k výkonu práv a povinností dětí, žáků, studentů a jejich zákonných zástupců ve škole nebo školském zařízení a podrobnosti o pravidlech vzájemných vztahů se zaměstnanci ve škole nebo školském zařízení,
 - (b) provoz a vnitřní režim školy nebo školského zařízení,
 - (c) podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků nebo studentů a jejich ochrany před sociálně patologickými jevy a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí,
 - (d) podmínky zacházení s majetkem školy nebo školského zařízení ze strany dětí, žáků a studentů.
- 2.5 Za organizační, finanční, administrativní zajištění vzdělávání ve škole a školských zařízeních zodpovídá škola či školské zařízení, resp. její ředitel a příslušní pověřeni pedagogičtí pracovníci. Část odpovědnosti může být smluvně přenesena na instituci organizující dílčí aktivity. I v takových případech je však škola či školské zařízení povinno zabezpečit zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví účastníků programu, včetně zajištění poskytování nezbytných informací k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví. K tomu více v následující kapitole.
- 2.6 Ve vztahu k odpovědnosti školy či školského zařízení je rovněž irelevantní, zdali je účastník vzdělávacího programu DofE žákem či studentem příslušné školy, která rovněž působí jako školské zařízení vykonávající v daném případě úlohu místního centra DofE, prostřednictvím kterého se žák/student účastní tohoto vzdělávacího programu. Poskytuje-li totiž právnická osoba školské služby žákům/studentům, kteří se vzdělávají v jiné škole, nemá to vliv na povinnost tohoto školského zařízení, přes které se žák/student zúčastní vzdělávacího programu DofE, organizačně, právně, finančně, personálně, materiálně a administrativně zajistit fungování programu a bezpečnost a ochranu zdraví těchto „cizích žáků/studentů“. Tito „cizí žáci/studenti“ jsou totiž pro účely účasti na vzdělávacím programu DofE „klienty“, resp. žáky a studenty tohoto školského zařízení, nikoliv školy, ve které se vzdělávají.
- 2.7 **Spolupráce mezi školou či školským zařízením a DofE**, event. dalšími osobami zúčastněnými na vzdělávacím programu (provozovatelem mimoškolní aktivity) musí být definována smlouvou o pravomocích a povinnostech školy a zúčastněných stran, v tomto případě smlouvou o spolupráci. Jako osoba zúčastněná na vzdělávacím programu pak může obecně vystupovat fyzická či právnická osoba s živnostenským oprávněním a příslušnou způsobilostí na pořádání těchto aktivit, neziskový subjekt (o.s., v.o.s) schválený ministerstvem vnitra ČR či rozpočtová či příspěvková organizace.

3. BEZPEČNOST A OCHRANA ZDRAVÍ

- 3.1 Právnická osoba vykonávající činnosti školy nebo školského zařízení je obecně dle školského zákona **povinna zajistit bezpečnost a ochranu zdraví žáků a studentů v jakémkoliv místě**, na kterém je uskutečňováno vzdělávání a činnosti přímo související se vzděláváním nebo na kterém se poskytují školské služby, a to **bez ohledu na věk žáků/studentů**. Zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví nelze totiž zaměňovat pouze s jednou formou zajištění

bezpečnosti a ochrany zdraví, a to dohledem, kterým je zajišťován pouze nad nezletilými žáky/studenty školy a školského zařízení (bližší viz odst. 3.7 písm. b).

- 3.2 Problematika bezpečnosti žáků, studentů a jejich pedagogického dozoru je jedním z klíčových požadavků při přípravě a realizaci školních i mimoškolních aktivit, zejména pak výletů, které jsou z pohledu bezpečnosti a ochrany zdraví mnohem rizikovější, než běžná výuka ve škole/školském zařízení. Vzhledem k tomu, že jsou tyto školní výlety a další aktivity v rámci zájmového vzdělávání součástí školního vzdělávacího programu, je nutné na ně nahlížet jako součást výuky žáků a studentů/součást školských služeb a pracovní náplně pedagogických pracovníků. Proto se na ně vztahují všechny podmínky stanovené zákonem č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (dále jen **zákoník práce**), ale i příslušnými vyhláškami a nařízeními, které se týkají prevence rizik, evidence úrazů a odškodnění případných následků zranění, nemoci či dalších poškození zdraví. Problematika bezpečnosti je však upravena v těchto právních předpisech velmi obecně a stroze, proto je žádoucí přihlížet rovněž k další nezávazné úpravě zakotvené v doporučujících metodických pokynech ministerstev apod.
- 3.3 Ust. § 29 odst. 1 školského zákona v první řadě stanoví, že jsou „školy a školská zařízení při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb povinny přihlížet k základním fyziologickým potřebám dětí, žáků a studentů a vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku sociálně patologických jevů.“ V organizaci provozu a nastavení vnitřního režimu školy a školského zařízení jsou škola a školská zařízení povinny zajistit **podmínky pro zdravý vývoj žáků a studentů** a předcházet vzniku sociálně patologických jevů např. v **zajištění dohledu, ve vlastní výchovně vzdělávací činnosti zaměřené proti rizikovému chování**. Škola a školské zařízení jsou povinny zajistit **dodržování pitného režimu** např. umístěním fontán ve škole, **rozevřít vyučovací hodiny a program zájmového vzdělávání** s ohledem na přirozený pokles pozornosti, stanovit **délky přestávek a doby přestávek, vymezit práva a povinnosti žáků a studentů** takovým způsobem, který odpovídá nutnosti uspokojit základní fyziologické potřeby. Uvedená práva a povinnosti žáků a studentů v rámci dodržování bezpečnosti a ochrany zdraví pak musí být také reflektována odpovídajícím způsobem při výkonu pedagogického dohledu nad těmito žáky a studenty. Pro účely splnění těchto povinností stran škol a školských zařízení je nezbytné dodržovat také **hygienické limity** stanovené vyhláškou Ministerstva zdravotnictví po dohodě s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvem práce a sociálních věcí č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých či hygienické požadavky stanovené pro zotavovací akce stanovené vyhláškou č. 106/2001 Sb., o hygienických požadavcích na zotavovací akce pro děti (dále jen **vyhláška o hygienických požadavcích**).
- 3.4 Školy a školská zařízení jsou rovněž povinny dodržovat pravidla spojená s organizací vzdělávání a dalšími aktivitami v rámci školských služeb, stanovená vyhláškou č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky (dále jen **vyhláška o základním vzdělávání**) a vyhláškou č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů, dále stanoví zvláštní podmínky pro výchovu, vzdělávání a zotavení dětí a mladistvých, podmínky vnitřního prostředí stavby a hygienické požadavky na venkovní hrací plochy pro hry dětí (např. hygienické požadavky upravené

prováděcím právním předpisem na prostorové podmínky, vybavení, provoz, osvětlení, vytápění, mikroklimatické podmínky, zásobování vodou, úklid a nakládání s prádlem).

- 3.5 Ust. § 29 odst. 2 školského zákona pak obecně stanoví: „*Školy a školská zařízení zajišťují bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb a poskytují žákům a studentům nezbytné informace k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví.*“ Konkrétněji je pak problematika bezpečnosti a ochrany zdraví upravena **Metodickým pokynem k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních** zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, č.j. 37 014/2005-25, který je však závazný pouze pro školy a školská zařízení zřizovaný ministerstvem. Pro ostatní školy a školská zařízení má pouze doporučující povahu, její dodržování však lze jen doporučit.
- 3.6 Na to navazující ustanovení § 30 odst. 1 písm. c) a d) školského zákona ohledně školního řádu, vnitřního řádu a stipendijním řádu stanoví, že ředitel školy vydává **školní řád** (resp. ředitel školského zařízení vydává **vnitřní řád**), který mimo jiné obsahuje **podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví** dětí, žáků a studentů a jejich ochrany před sociálně patologickými jevy a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí, a stanoví podmínky zacházení s majetkem školy nebo školského zařízení ze strany dětí, žáků a studentů. Ředitel školy či školského zařízení tedy vytváří pro danou školu/školské zařízení vlastní bezpečnostní pokyny, které jsou zpravidla součástí právě zmiňovaného školního nebo vnitřního řádu nebo mohou tvořit samostatný interní předpis školy/školského zařízení. Ředitel školy/školského zařízení je povinen pro tyto účely zvážit všechny specifické podmínky aktivit vykonávaných v rámci vzdělávacího programu DofE, zhodnotit jejich možná rizika a stanovit pro školu/školské zařízení specifická pravidla pro zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví. O těchto pravidlech je ředitel poté povinen poučit pedagogické pracovníky školy/školského zařízení, žáky a studenty, poté je povinen kontrolovat jejich dodržování a dále zapracovat tato pravidla bezpečnosti a ochrany zdraví do dalších vnitřních školních norem (školní vzdělávací program, vnitřní řád školy/školského zařízení, pokyn k organizaci expedic) a udržovat jejich aktuálnost. V rámci poučení pedagogických pracovníků by měl ředitel pracovníky seznámit s možnými riziky ohrožení zdraví a majetku v průběhu aktivit v rámci vzdělávacího programu, měl by s nimi projednat preventivní opatření, možná řešení případných úrazů a nemocí, které by mohly v průběhu expedice nastat, měl by také rozdělit míru odpovědnosti jednotlivých pedagogických pracovníků a stanovit postup a organizaci komunikace v případě nenadálých událostí se zákonnými zástupci žáků, školou, školským zařízením, pojišťovnou a zdravotnickým zařízením.
- 3.7 Zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví probíhá v různých formách, které jsou odvislé od konkrétních podmínek činností v rámci vzdělávacího programu DofE, v některých případech se přitom mohou jednotlivé formy překrývat. Nejčastější **formy zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví** jsou následující:

- (a) Poučení žáků, studentů a zákonných zástupců a informovanost školy/školského zařízení

Mezi základní preventivní opatření patří úplné poučení žáků, studentů a jejich zákonných zástupců o možných rizicích při všech činnostech, které jsou součástí vzdělávacího programu DofE, a odpovídajících opatřeních. Pedagogický pracovník

by měl žáky a studenty seznámit s vnitřními školními předpisy (školní řád, vnitřní řád, směrnice k primární prevenci sociálně patologických jevů, směrnice k bezpečnosti a ochraně zdraví ve škole, traumatologický plán atd.).

Žáci, studenti a zákonní zástupci jsou naopak povinni informovat školu nebo školské zařízení o zdravotní způsobilosti žáku/studenta, zdravotních obtížích nebo jiných závažných skutečnostech, které by mohly mít vliv na průběh vzdělávání, sdělit škole/školskému zařízení údaje evidované ve školní matrice, jakož i další údaje, které jsou podstatné pro průběh vzdělávání nebo bezpečnost žáka a studenta, a informovat o změně v těchto údajích. Pro aktuálnost prohlášení o zdravotním stavu lze rovněž doporučit vyžádat si před odjezdem od zákonných zástupců předložení dokladu o bezinfekčnosti žáka/studenta ne starší než 3 dny. O všech zdravotních problémech musí být pedagogický pracovník včas informován a je na jeho uvážení po poradě s lékařem, zda-li dovolí žákovi se školního výletu/mimoškolní expedice s délkou trvání méně než 5 dní zúčastnit.

Organizuje-li škola nebo školské zařízení školu v přírodě nebo zotavovací akci (organizovaný pobyt 30 a více dětí ve věku do 15 let na dobu delší než 5 dnů, jehož účelem je posílit zdraví dětí, zvýšit jejich tělesnou zdatnost, popřípadě i získat specifické znalosti nebo dovednosti), o účasti žáka s ohledem na zdravotní způsobilost a akutní onemocnění rozhoduje praktický lékař.

(b) Dohled na žáky a studenty

Ředitel a pedagogičtí pracovníci jsou dle ust. § 164 odst. 1 písm. h) školského zákona povinni zajišťovat dohled pouze nad nezletilými žáky a studenty školy a školského zařízení. Bližší pravidla dohledu nad žáky a studenty pak popisuje ust. § 6 vyhlášky č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí: „Dohled k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků ve škole nebo školském zařízení při výchově a vzdělávání a s nimi souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb se vykonává v zájmu předcházení škodám na zdraví, majetku, přírodě a životním prostředí.“ Ředitel školy určuje konkrétní pravidla provádění dohledu nad žáky. Vychází přitom z konkrétních podmínek a přihlíží zejména k vykonávané činnosti, věku žáků a jejich rozumové vyspělosti, povahovým vlastnostem, k celkovému chování žáka a k dopravním a jiným rizikům.

Ke způsobu výkonu dohledu nad žáky se rovněž vyjadřují i soudy, např. Nejvyšší soud¹ „je povinností pedagogického pracovníka počínat si při dohledu nad žáky tak, aby nedocházelo ke škodě na zdraví jeho svěřenců, přičemž s ohledem na to, že se v konkrétním případě jednalo o zdravé a přiměřeně sebevědomé děti ve věku kolem 15 let, bylo povinností pedagogického pracovníka upravit program výletu právě tak, aby k možným škodám nedošlo. Je přitom obecně známou skutečností, že zejména chlapci tohoto věku (zvláště v přítomnosti dívek) mají tendence přeceňovat své schopnosti, a naopak jejich rozumové schopnosti jim ne vždy umožní rozpoznat hrozící nebezpečí. Právě s těmito okolnostmi měl pedagogický pracovník jako

¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2003, sp. zn. 6 Tdo 235/2003.

graduovaný pedagog počítat.“ V jiné věci soud ve vztahu k míře dohledu dovedl, že: „jestliže tehdy nezletilý žák se již v minulosti dopouštěl závažného chování ve škole a byla mu opakovaně udělena třídní důtka, je jednoznačné, že právě s ohledem na jeho vlastnosti a sklony a na jeho dosavadní chování, vyžadoval vyšší míru dozoru, kontroly a výchovného vedení, a to i při organizované mimoškolní činnosti.“²

Dohled ve škole začíná nejméně 15 minut před začátkem dopoledního vyučování a 15 minut před začátkem odpoledního vyučování a končí nejdříve ukončením výchovy a vzdělávání nebo poskytováním školských služeb. Při akcích konaných mimo školu, kdy místem pro shromáždění žáků není škola, začíná dohled nejpozději 15 minut před dobou shromáždění na určeném místě. Po skončení akce dohled končí na předem určeném místě a v předem stanoveném čase. Místo a čas shromáždění žáků a skončení akce se oznámí nejméně jeden den před konáním akce zákonným zástupcům žáků. Je proto důležité pro každé organizační zajištění akce přesně určit místo a čas zahájení akce a místo a čas ukončení akce.

Pedagogický pracovník vykonává podle pokynů ředitele dohled ve škole i mimo školu a školské zařízení, zejména při kurzech, exkurzích a jiných činnostech vyplývajících ze školních vzdělávacích programů nebo učebních dokumentů, při účasti na soutěžích, přehlídkách, popřípadě při jejich přípravě a na jiných akcích organizovaných školou nebo školským zařízením, a to včetně nočního dohledu. Pedagogický pracovník je zodpovědný za dohled žáků i v případě, že jim dá při akci rozchod.

Dohled může vykonávat vedle pedagogického pracovníka i jiný zletilý zaměstnanec školy nebo školského zařízení, jestliže byl o výkonu tohoto dohledu řádně poučen. O tomto poučení se provede záznam. Je zde tedy dána možnost, při splnění těchto podmínek, aby nepedagogičtí pracovníci vykonávali dohled.

Ředitel školy je zodpovědný za počty žáků a pedagogických pracovníků vykonávajících nad nimi dohled. Vyhláška o základním vzdělávání v ust. § 4 odst. 7 stanoví maximální počet žáků ve třídách na 30. Při akcích konaných mimo místo, kde škola uskutečňuje vzdělávání, pak nesmí na jednu osobu zajišťující bezpečnost a ochranu zdraví žáků připadnout více než 25 žáků. Výjimku z tohoto počtu může stanovit s ohledem na náročnost zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků ředitel školy. Vyhláška č. 13/2005 Sb., o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři v ust. § 2 odst. 4 stanovuje nejvyšší počet žáků ve třídě 30, odst. 5 a) pak řediteli ukládá, že při stanovení počtu žáků je povinen zohlednit požadavky na bezpečnost a ochranu zdraví žáků. Ve vztahu k dohledu nad žáky při zájmovém vzdělávání pak vyhláška č. 74/2005 Sb., stanoví rovněž maximální počet 30 žáků na jedno oddělení. Při zvýšené míře rizika pak zajišťuje dohled nad žáky více pedagogických pracovníků, za případné účasti zdravotníka. Zvýšenou míru dohledu z důvodu vyšší rizikovitosti úrazů se lze rovněž doporučit při sportovních aktivitách.

Mimo pedagogický dohled nad žáky je také nezbytné zajistit zdravotnický dohled. Ředitel školy nebo příslušný pedagogický pracovník určí zdravotníka, který absolvoval kurz podle přílohy č. 2 vyhlášky o hygienických požadavcích, nebo u

² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 2010, sp. zn. 25 Cdo 2204/2008.

kratších výletů (nikoliv škol v přírodě a zotavovacích akcí) pověří zajištěním první pomoci a ošetřením poučeného pedagogického pracovníka. Vedoucí akce by měl seznámit účastníky vzdělávacího programu DofE se zásadami poskytování první pomoci, měl by mít k dispozici telefonní čísla nejbližších zdravotnických zařízení a zajistit vybavení lékárničky dle přílohy k vyhlášce o hygienických požadavcích.

(c) Poskytování osobních ochranných pracovních prostředků

Z důvodu prevence újmy na zdraví a na majetku je také vhodné pedagogickým pracovníkům a žákům poskytovat s ohledem na jednotlivé typy aktivit v rámci vzdělávacího programu odpovídající ochranné prostředky a pomůcky.

4. PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST ZA ÚJMU NA ZDRAVÍ A MAJETKU

- 4.1 Na povinnost právnické osoby vykonávající činnost školy nebo školského zařízení zajistit bezpečnost a ochranu zdraví žáků a studentů pak logicky navazuje její odpovědnost za újmu vzniklou na majetku a na zdraví žáků a studentů, která vznikla při vzdělávání, činnostech s nimi přímo souvisejících nebo při poskytování školských služeb vč. zájmového vzdělávání.
- 4.2 Odpovědnost škol a školských zařízení je obecně upravena v zákoně č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (dále jen **zákoník práce**) a v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen **občanský zákoník**).
- 4.3 Ve vztahu k odpovědnosti za škodu způsobenou žákům základních škol a školských zařízení obecně dle ust. § 391 odst. 2 zákoníku práce platí, že: „*Za škodu, která vznikla žákům základních škol a základních uměleckých škol při vyučování nebo v přímé souvislosti s ním, odpovídá právnická osoba vykonávající činnost dané školy; při výchově mimo vyučování ve školském zařízení nebo v přímé souvislosti s ní odpovídá za škodu právnická osoba vykonávající činnost daného školského zařízení.*“ Tato odpovědnost je koncipována jako objektivní, jedná se tedy o odpovědnost za výsledek bez nutnosti prokázání zavinění.
- 4.4 Nezletilí žáci základních škol a školských zařízení jsou pak za škodu zodpovědní dle obecných ustanovení § 2920 občanského zákoníku zakotvených pro škodu způsobenou tím, kdo nemůže posoudit následky svého jednání. Podle těchto ustanovení nahradí nezletilý, který nenabyl plně svéprávnosti, nebo ten, kdo je stížen duševní poruchou, způsobenou škodu jen pokud byl způsobilý ovládnout své jednání a posoudit jeho následky. Způsobilost ovládnout své jednání a schopnost posoudit jeho následky je přitom nutné posuzovat individuálně v každém případě zvláště s přihlédnutím ke všem okolnostem případu. V každém konkrétním případě se posuzuje jednání nezletilého a okolnosti vzniku škody tak, aby bylo možno dovodit, zda nezletilý vzhledem ke svému věku a duševní a rozumové vyspělosti mohl rozpoznat, jaké nebezpečí hrozí, a mohl ovládnout své počínání tak, aby ke škodě nedošlo. Úroveň této způsobilosti se hodnotí nejen subjektivně ve vztahu ke konkrétnímu škůdci, nýbrž i z hlediska obecného průměru a obvyklého standardu pro určitý věk. Delikt ní odpovědnost nezletilého je pak dovozena pouze při souhrnném splnění rozpoznávací intelektuální i volní ovládací složky. Chybí-li u nezletilého či duševně postiženého

rozpoznávací či ovládací složka, zásadně pak jejich povinnost k náhradě škody nenastupuje a podle § 2921 odst. 2 občanského zákoníku povinnost k náhradě zatíží toho, kdo byl povinen nad škůdcem vykonávat dohled, bude-li ovšem prokázáno, že jej neprováděl řádně (zanedbal jej), tedy škola či školské zařízení. Taková zprostředkovaná odpovědnost školy a školského zařízení za nezletilého žáka je koncipována jako objektivní a škola nebo školské zařízení se jí mohou zprostit, pokud prokážou, že pedagogický pracovník svůj náležitý dohled nad nezletilým žákem nijak zanedbal. Důkazní břemeno v případném soudním řízení by pak tížilo tuto osobu dohledu povinnou. I pokud by byla činnost, v rámci které došlo ke škodě způsobené nezletilým žákem, vykonávána u jiné právnické osoby než ve škole a školském zařízení, jsou tyto povinni zajistit v rámci bezpečnosti a ochrany zdraví náležitý dohled nad žáky. I pokud by tedy tato právnická osoba porušila svou povinnost náležitého dohledu, kterou na ní přenesla škola či školské zařízení, za škodu způsobenou žákem by měla být dle názoru zpracovatele odpovědná škola/školské zařízení. Ve smlouvě o spolupráci lze ovšem doporučit upravit případný postih školy/školského zařízení vůči takovéto právnické osobě, která by mohla být takto smluvně odpovědná za škodu způsobenou škole/školskému zařízení z titulu porušení své povinnosti náležitého dohledu nad nezletilým žákem.

- 4.5 Ve výsledku pak mohou nastat čtyři různé alternativy odpovědnosti za škodu způsobenou nezletilým žákem. Za škodu může být odpovědný buď výlučně nezletilý žák, nebo výlučně osoba, který byla povinna vykonávat nad ním dohled (škola, školské zařízení, případně jiná právnická osoba), nebo mohou odpovídat oba společně a nerozdílně, nebo může nastat situace, že za škodu způsobenou nezletilým žákem nebude odpovídat ani nezletilý žák ani škola či školské zařízení.
- 4.6 Ve vztahu k odpovědnosti za škodu způsobenou žákům středních škol a školských zařízení obecně dle ust. § 391 odst. 3 zákoníku práce platí: *„Příslušná právnická osoba vykonávající činnost školy odpovídá žákům středních škol, konzervatoří a jazykových škol s právem státní jazykové zkoušky a studentům vyšších odborných škol za škodu, která jim vznikla porušením právních povinností nebo úrazem při teoretickém a praktickém vyučování ve škole nebo v přímé souvislosti s ním. Došlo-li ke škodě při praktickém vyučování u právnické nebo fyzické osoby nebo v přímé souvislosti s ním, **odpovídá za škodu právnická nebo fyzická osoba, u níž se praktické vyučování uskutečňovalo.** Došlo-li ke škodě při výchově **mimo vyučování ve školském zařízení** nebo v přímé souvislosti s ní, odpovídá za škodu právnická osoba vykonávající činnost daného školského zařízení. Vykonává-li činnost školy nebo školského zařízení organizační složka státu nebo její součást, odpovídá za škodu jménem státu tato organizační složka státu.“* Na rozdíl od úpravy odpovědnosti za škodu způsobenou žákům základních škol a školských zařízení v tomto případě platí, že pokud by se praktické vyučování v rámci vzdělávacího programu DofE uskutečňovalo u jiné právnické osoby, než u školského zařízení, byla by za škodu způsobenou studentům odpovědná tato právnická osoba, nikoliv střední škola či školské zařízení. Tato odpovědnost je také koncipována jako objektivní.
- 4.7 Na rozdíl od žáků základních škol však u žáků středních škol platí, že: *„**Žáci střední školy, konzervatoře a jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky nebo studenti vyšší odborné školy odpovídají právnické osobě vykonávající činnost dané školy nebo školského zařízení nebo právnické nebo fyzické osobě, na jejichž pracovištích se uskutečňuje praktické vyučování,** za škodu, kterou jí způsobili při teoretickém nebo praktickém vyučování anebo v přímé souvislosti s ním. Pokud ke škodě došlo při výchově mimo vyučování ve školském*

zařízení nebo v přímé souvislosti s ní, odpovídají žáci nebo studenti za škodu právnické osobě vykonávající činnost tohoto školského zařízení. “³

- 4.8 Odpovědnost pedagogických pracovníků, kteří fyzicky zanedbali náležitý dohled nad žáky a studenty, za škodu způsobenou při výkonu zaměstnání vůči škole, školskému zařízení se pak řídí příslušnými pracovněprávními předpisy (tj. do 4 a půl násobku mzdy).
- 4.9 S ohledem na přísnou právní úpravu odpovědnosti za škodu způsobenou žákům a studentům základními a středními školami, školskými zařízeními a právnickou osobou, u níž je vykonávána praktická část výuky, jakož s ohledem na přísnou objektivní odpovědnost školy/školského zařízení za škodu způsobenou nezletilým žákem lze DofE i zapojeným školám a školským zařízením, figurujícím jakožto místní centra DofE **jednoznačně doporučit uzavření pojištění pro případ odpovědnosti za škodu** při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání svých zaměstnancům i pro případ odpovědnosti za jiné škody, např. za škody vzniklé na věcech, na zdraví svých žáků a studentů, na majetku.

³ Ust. § 391 odst. 1 zákoníku práce.